

Tüketici Hukukunda Sözleşme Yapma Zorunluluğu^(*)

Obligation to Make Contracts in Consumer Law

Hüseyin BULUT^(**)

Özet:

Sözleşme özgürlüğü 6098 sayılı TBK madde 26'da tanımlanmıştır. Buna göre "Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler." İrade muhtariyetinin bir yansıması olan sözleşme özgürlüğü, kişilerin özel borç ilişkilerini genel hukuk kaideleri çerçevesinde meydana getirecekleri hukuki ilişkileri çeşitli açılardan serbestçe düzenleyebilme yetkisidir.

Her ne kadar sözleşme özgürlüğü kural olsa da kamu hukuku ve özel hukuktan kaynaklanan birtakım istisnalar mevcuttur. Bazı hallerde kanun koyucu taraflara sözleşme yapmak konusunda zorunluluk getirmiştir. Buna da "sözleşme yapma zorunluluğu" denilmektedir.

Bu çalışmada sözleşme yapma zorunluluğu bağlamında 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 6 incelenmiştir. İlaveten tüketicinin 6'ncı maddenin sağladığı korumaya erişebilmesini sağlayacak birtakım öneriler de sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Sözleşme Özgürlüğü, Sözleşme Yapma Zorunluluğu, İrade Muhtariyeti, Satıştan ve Hizmet Sağlamadan Kaçınma Yasası, Bağlantılı Sözleşme ve ek Yükümlülük Getirme Yasası.

Abstract:

Freedom of the contract is defined in Article 26 of TBK No. 6098. Accordingly, "The parties can freely determine the contents of a contract within the limits stipulated in the law." Freedom of the contract, which is a reflection of freedom of will, is the authority to freely regulate the legal relations that individuals will establish within the framework of the general law principles in various aspects.

Although the freedom of contract is the rule, there are some exceptions arising from public and private law. In some cases, the lawmaker parties have brought an obligation to make a contract. This is called "obligation to make a contract".

In this study, the obligation to make a contract within the framework of Article 6 of the Law No. 6502 on the Protection of Consumers was examined. In addition, some suggestions have been presented to ensure that the consumer can access the protection provided by article 6.

Keywords:

Freedom of Contract, Obligation to Make a Contract, Freedom of Will, Prohibition of Avoidance of Sales and Service, Prohibition of Bringing Linked Contracts and Additional Obligations.

^(*) Makale Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 01.06.2020; **Kabul Tarihi:** 07.12.2020.

^(**) KTO Karatay Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Lisansüstü Bursiyer Proje Asistanı,

E-posta: huseyin.bulut@karatay.edu.tr,

Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-6289-9662>.

I. İrade Muhtariyeti ve Sözleşme Özgürlüğü

Sözleşme özgürlüğü 6098 sayılı TBK m. 26'da tanımlanmıştır. Buna göre "Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler." Kişilerin özel borç ilişkilerini genel hukuk kaideleri çerçevesinde yapacakları sözleşmelerle serbestçe düzenleyebilme yetkisine sözleşme özgürlüğü denir.¹

Borçlar Hukukuna hâkim olan ilkelerden biri irade muhtariyeti ilkesidir. Sözleşme özgürlüğü ilkesi ise kaynağını irade muhtariyeti ilkesinde bulmaktadır.²

Sözleşme özgürlüğü kişinin sadece dilediği sözleşmeyi yapabileceği anlamına gelmemekte, bununla beraber farklı anlamları da bünyesinde barındırmaktadır. Sözleşme yapma zorunluluğu çerçevesinde kişi sözleşme yapmaya zorlanamayacağı gibi sözleşme yapmaktan alkonulamaz.³ Buna paralel olarak kişiler sözleşme yapmaya yetkili olduğu gibi sözleşmeyi değiştirme ve dahi ortadan

¹ AKINCI, Şahin, *Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler*, Konya-Ekim 2017, s. 11; ANTALYA, Osman Gökhan, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler Cilt: V/1, 1, B. 2, 2019*, s. 125; ASLAN, İ. Yılmaz, *6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku*, (Tüketici Hukuku), Temmuz 2015, Bursa, s. 357; ATEŞ, Derya, "Sözleşme Özgürlüğü Yönünden Dürüstlük Kuralları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2007, C. 20, S. 72, s. 76; ERÇOŞKUN ŞENOL, Kübra, "Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Y. 2016, C. 74, S. 2, s. 711; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2015, s. 300; HATEMİ, Hüseyin / GÖKYAYLA, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, Ocak 2015, İstanbul, s. 60; KILIÇOĞLU, Ahmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Eylül 2016, Ankara, s. 84; ÖZSÖKER, Gökberk, "Türk Borçlar Kanunu'nun Emredici Hükümlerinin Sözleşme Özgürlüğü Kapsamında Değerlendirilmesi", *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2016, C. 4, S. 1, s. 61; TERCIER, Pierre / PICHONNAZ, Pascal / DEVELİOĞLU, H. Murat, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul-Mart 2016; s. 222; TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla, *Tekinay, Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 1993, s. 362; TÜRK, Ersin, *İfa ile Geçerlilik Kazanan Sözleşmeler*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016, s. 14; VON TUHR, Andreas, (Çev. Cevat Edege), *Borçlar Hukuk 1-2*, Ankara 1983, s. 242.

² AKKURT, Sinan Sami / ERDOĞAN, Kemal / TOKAT, Hüseyin, *Borçlar Hukuku*, B. 2, 2019, s. 45; ATASOY, Kemal, "Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Kamu Düzeni Gereğiyle Sınırlandırılması", *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Ocak 2020; s. 88; ERMAN, Hasan, "Borçlar Hukukunda Akit Serbestisi ve Genel Olarak Sınırlamaları", *Journal of Istanbul University Law Faculty*, Y. 2011, C. 38, S. 1-4, s. 602; FIRAT ŞİMŞEK, Ayşe, *Genel İşlem Şartlarında Şeffaflık İlkesi*, Dokuz Eylül Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Programı Doktora Tezi, 2011, s. 30; KORKMAZ, Firat, "Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Bir İstisnası Olarak Önsözleşme", *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2016, C. 1, S. 2, s. 282; ÖZSÖKER, s. 61; ATEŞ, s. 75.

³ AYDOĞDU, Murat, *Tüketici Hukuku Dersleri*, Ankara 2015, s. 106; ÇELİK, Fatma, *Medeni Hukukta ve Rekabet Hukukunda Sözleşme Yapma Zorunluluğu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 31; ÖRS, Mehmet Nuri, *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Emredici Hükümlere Aykırılık*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004, s. 10; ŞAHİN, İrfan, *Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Özgürlüğünün Sınırları*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s. 12; YILDIZ, Seda, "Sözleşme Özgürlüğü Kavramı ve Bu Kavramın Kredi Hayat Sigortaları ile İlişkisi", *Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2017, C. 4, S. 8, s. 240; AKKURT / ERDOĞAN / TOKAT, s. 45; ANTALYA, s. 125; ATEŞ, s. 79; EREN, s. 301; HATEMİ / GÖKYAYLA, s. 61; KILIÇOĞLU, s. 85 vd.; ÖZSÖKER, s. 62; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 365.

kaldırma yetkisine de sahiptirler. Aksine bir hüküm bulunmadıkça taraflar sözleşmeyi istedikleri şekilde yapabilirler.⁴

Sözleşme özgürlüğünün bir anlamı sözleşmenin karşı tarafını seçme özgürlüğüdür. Kural olarak kişiler herhangi biriyle sözleşme yapmak zorunda değildir; sözleşme yapacağı kişiyi kendisi seçme hakkına sahiptir.⁵

Sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğü de bu kavramın içine dâhildir. Bu kapsamda taraflar sözleşmenin konusunu, içeriğini, bunun miktarını, süresini vb. istedikleri gibi belirleyebilirler. Fakat bu özgürlük mutlak anlamda bir özgürlük değildir. TBK m. 26 ve 27/1 çerçevesinde sözleşmenin içeriği kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olamaz.⁶

II. Sözleşme Yapma Zorunluluğu

Her ne kadar sözleşme özgürlüğü kural olsa da kişileri korumak bakımından kamu hukuku ve özel hukuktan kaynaklanan birtakım sınırlamalar mevcuttur. Buna sözleşme yapma zorunluluğu denilmektedir.⁷ Böyle hallerde esasen tarafların irade muhtariyetine bir tahdit konulmaktadır. Yani kanun koyucu sözleşme yapma veya yapmama konusunu tarafların serbest iradesine bırakmamaktadır.⁸

Sözleşme yapma zorunluluğu kamu hukukundan veya özel hukuktan kaynaklanan birtakım sebeplerle kendisi ile sözleşme yapmak istenen kişinin sözleşmeyi yapmaktan kaçınmaması hâlini ifade eder.⁹

A. Kamu Hukukundan Kaynaklanan Sözleşme Yapma Zorunluluğu

Kamu hukukundan doğan sözleşme yapma zorunluluğu kamu hizmeti niteliğindeki hizmetlerden kaynaklanmaktadır. Bu nitelikteki hizmetlerde ayrıca bir hüküm bulunmasa dahi, bunlardan yararlanmak isteyen kişiler gerekli şartları sağlayarak başvurulursa, ilgili kuruluş sözleşmeyi yapmak durumunda kalır.¹⁰

⁴ OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*, Vedat Kitapçılık, B. 12, İstanbul 2014, s. 24; AKKURT / ERDOĞAN / TOKAT, s. 49; ANTALYA, s. 125; ERMAN, s. 604; ŞAHİN, s. 17; TERCIER / PICHONNAZ / DEVELİOĞLU, s. 207.

⁵ AKKURT / ERDOĞAN / TOKAT, s. 48; ATEŞ, s. 79; ÇELİK, s. 32; TÜRK, s. 15.

⁶ AKKURT / ERDOĞAN / TOKAT, s. 48; ANTALYA, s. 125; ATASOY, s. 99; EREN, s. 316; TERCIER / PICHONNAZ / DEVELİOĞLU, s. TÜRK, s. 16.

⁷ AKKURT / ERDOĞAN / TOKAT, s. 45; ÖRS, s. 24; ŞAHİN, s. 24.

⁸ ERMAN, s. 602.

⁹ AYRANCI, Hasan, "Sözleşme Kurma Zorunluluğu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 3, Eylül 2003, s. 231; ANTALYA, s. 430.

¹⁰ HAJI, Khalid Hikmat Haji, "Türk ve Irak Hukukunda Sözleşme Serbestisi İkesi ve Sınırları", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk, Isparta 2018, s. 37; ATASOY, s. 101; OĞUZMAN / ÖZ, s. 190; VARDAR HAMAMCIOĞLU, Gülşah, "Tüketici Hukuku'nda Sözleşme Yapma Zorunluluğu ve Uygulaması", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2015, C. 12, S. 2, s. 159.

Kamunun ihtiyaç duyduğu bu hizmetler ayırım yapmaksızın, herkesin ortak ihtiyaçlarıdır. Elektrik, su, gaz gibi ancak kamu ve kamunun yetkilendirdiği özel kuruluşlar tarafından tekel niteliğinde sağlanan bu kamu hizmetlerinin, kişiler arasında ayırım yapmaksızın talep eden herkese sağlanması gerekmektedir.¹¹ Böyle kuruluşların ilgili hizmet talebini reddetme imkanının olması, eşitsiz ve adaletsiz uygulamalara neden olabilir. Bu sebeple kamunun zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesi için devlet ve devlet tarafından verilen izinle hizmet sunan kuruluşların, ilgili hizmeti sunmak için talepte bulunanla sözleşme imzalaması zorunludur.¹²

B. Özel Hukuktan Kaynaklanan Sözleşme Yapma Zorunluluğu

Özel hukuktan kaynaklanan sözleşme yapma zorunluluğunun iki şekilde ortaya çıkması mümkündür: Zorunluluk kanunda açıkça düzenlenmiş olabileceği gibi açıkça düzenlenmese de zorunluluk olan durumlar mevcuttur. Özel hukuk alanında açık kanun hükmüyle düzenlenmiş sözleşme yapma zorunluluğuna pek rastlanılmamaktadır.¹³ Bu anlamda sözleşme yapma zorunluluğu olarak TKHK m. 6 kabul edilebilir.¹⁴

1. Doğrudan Kanun Hükmüne Dayanmayan Sözleşme Yapma Zorunluluğu

Halka açık yerlerde hizmet sunan ve genellikle tekel niteliğinde hizmet sunan işletmeler, ancak haklı bir sebep varsa sözleşme yapmaktan kaçınabilir; aksi takdirde sözleşme yapmaktan kaçınmaz.¹⁵ Bu çerçevede edimin niteliğinin bir önemi yoktur. Edim nitelik itibarıyla çok önemli olabileceği gibi normal bir edim de olabilir.¹⁶ Acil bir durumda şehre derhal ulaşma imkanının olmadığı bir yerde bulunana bir eczacının ilaç satmaktan imtina etmesi yahut alternatifinin bulunmadığı şartlarda bir firmanın ekme satmaktan imtina etmesi bu duruma örnek gösterilebilir.¹⁷

¹¹ ASLAN, Mehmet, "Tüketicilerle Yapılan Abonelik Sözleşmelerinin Sözleşme Özgürlüğü İlkesi Bakımından İncelenmesi", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2020, C. 6, S. 1, s. 173; KORKMAZ, s. 286; ŞAHİN, s. 52; YILDIZ, s. 242; ilgili kuruluş tarafından belirlenen objektif şartları taşıyan herkese abonelik sağlanmaktadır. Örnek için bkz. <https://www.koski.gov.tr/sayfa/abonemuracaat>; Yargıtay 3. HD. 2015/7901 Esas, 2016/4120 Karar, 17.03.2016 Tarihli kararına göre "Elektrik ve su dağıtım hizmetlerinin, "tekel" niteliğinde yürütülen bir hizmet olduğu yargı kararları ile de kabul görmüştür.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2015-7901-k-2016-4120-t-17-3-2016> (E.T. 12.08.2020); Yargıtay HGK. 2012/1927 Esas, 2013/1406 Karar, 25.09.2013 Tarihli kararına göre "Şu halde, tekel niteliğinde bir hizmette bulunan İSKİ'nin fiili veya yasal bir engel bulunmayan hallerde, bu hizmetten yararlanmak isteyen kişilerle sözleşme yapma mecburiyeti vardır. Sözleşmenin kurulmasıyla İSKİ, karşı taraf abonenin hizmetine suyun kullanımını sağlamakla yükümlü olup, anılan hizmetten yararlanan kişinin de kullandığı suyun bedelini ödemesi gerekir.", <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=42460> (E.T. 12.08.2020).

¹² AYRANCI, s. 236; ERMAN, s. 606-607; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 365.

¹³ OĞUZMAN / ÖZ, s. 191.

¹⁴ HAJI, s. 38; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 160.

¹⁵ ANTALYA, s. 431; ATASOY, s. 102; OĞUZMAN / ÖZ, s. 192.

¹⁶ VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 161.

¹⁷ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 365; Yargıtay HGK., 2003/693 Esas, 2003/740 Karar, 10.12.2003 Tarihli kararı, "Fiili tekel durumunda bulunan özel kişilerden bir eczacı, he-

2. Doğrudan Kanun Hükmüne Dayanmayan Sözleşme Yapma Zorunluluğunun Hukuki Dayanağı

Sözleşme yapma zorunluluğuyla ilgili bir kanunu hükmü varsa bu durumda mesele doğrudan kanuna dayanmaktadır. Fakat kanun hükmüne dayanılmaksızın sözleşme yapma zorunluluğunun söz konusu olduğu bir durumda, bu zorunluluğun hukuki temelini ne olduğu, zorunluluğa hangi hükmün dayanak kabul edileceği konusunda netlik bulunmamaktadır. Kanun hükmüne dayanmayan sözleşme yapma zorunluluğunun hukuki dayanağı olarak, TBK m. 8/2'ye dayandırılan görüş, TMK m. 24'e dayandıran görüş, TBK m. 49/2'ye dayandıran görüş, dürüstlük kuralına dayandıran görüş olmak üzere dört adet görüş ileri sürülmektedir.

a. TBK m. 8/2'ye dayandırılan görüş

TBK m. 8/2'ye göre "*Fiyatını göstererek mal sergilenmesi veya tarife, fiyat listesi ya da benzerlerinin gönderilmesi, aksi açıkça ve kolaylıkla anlaşılmadıkça öneri sayılır.*" Bu görüşe göre hizmetlerin kamuya arz edilmesi ile malların fiyatı gösterilerek sergilenmesi öneri kabul edilir. Bu durumda başvuran kişiyle sözleşmenin kurulmuş olacağı kabul edilmektedir. Fakat bu durumda sözleşme yapma mecburiyetinden değil olsa olsa öneriyle bağlılık söz konusu olmaktadır.¹⁸

Sözleşme yapma zorunluluğunun hukuki niteliğinin m. 8/2'ye dayandırılması halinde bazı aksaklıklar söz konusu olabilir. Hükmün kapsamı müessesenin amacını karşılamaya yetmemektedir.¹⁹ Zira "*fiyatı gösterilerek mal sergilenmesi*" denildiği için fiyat gösterilmediği takdirde maddenin uygulanabilirliği olmaz. Ayrıca hizmet sunulması konusunda ne olacağı hususuna açıklık getirmemektedir.

b. TMK m. 24'e Dayandıran Görüş

TMK madde 24'e dayandırılan bu görüş, kişilerin şahsi birtakım özellikleri sebebiyle onlarla sözleşme yapmaktan kaçınılmayacağına ilişkindir. Bu çerçevede kişilerin milliyeti, cinsiyeti, ırkı, inancı gibi sebeplerle kendileriyle sözleşme yapmaktan kaçınılması halinde, bu durum TMK m. 24 çerçevesinde kişilik hakkının ihlali sayılmaktadır.²⁰ Böyle bir durumda kendisiyle sözleşme yapmak-

kim, firancı veya lokantacının sahip oldukları mallarla, arz edecekleri hizmet yönünden, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde bir sözleşme yapma zorunluluğu bulunmadığı ileri sürülebilir. Ancak bu gibi kişilerin haklı bir sebebe dayanmadan sözleşme yapmaktan kaçınmaları, hukuka ve bilhassa ahlaka, dürüstlük kuralına ya da hakkın kötüye kullanılmaması kuralına aykırılık teşkil etmesi halinde sözleşme yapmak hükümlülüğü söz konusu olur.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yar-gitay/hukuk-genei-kurulu-e-2003-693-k-2003-740-t-10-12-2003>, (E.T. 02.12.2020).

¹⁸ ÇELİK, s. 80; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 162.

¹⁹ OĞUZMAN / ÖZ, s. 194.

²⁰ ATASOY, s. 104; ÇELİK, s. 81.

tan kaçınılan kimse kişilik hakkının ihlâl edildiğini ve bu ihlalin bertaraf edilmesini hâkimden talep edebilir.²¹

Sözleşme yapmaktan kaçınma her durumda kişilik hakkının ihlali neticesini doğurmayabilir. Bu sebeple bu görüşün de uygulama kabiliyetinin oldukça düşük olduğu söylenebilir. Elbette kişilerin şahsi birtakım özellikleri sebebiyle satıcının satıştan kaçınması söz konusu olabilir. Fakat bu durum TKHK m. 6'nın amacı bağlamında bir anlam ifade etmemektedir. Zira burada satıcının malı satmaktan imtina etmesinin sebebi, alıcının şahsî özellikleri değildir.

c. TBK m. 49/2'ye Dayandırılan Görüş

Sözleşme yapma zorunluluğunun hukukî temeline ilişkin bu görüş, kamuya açık yerlerde ve bilhassa tekel niteliğinde hizmet veren işletmelerin sözleşme yapmaktan kaçınmasını, ahlâka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar vermek olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple haksız fiilin olduğu kabul edilmektedir.²²

ERMAN'a göre sözleşme yapmaktan kaçınma hakkın kötüye kullanılması olarak değil, (eBK m. 41/2) TBK m. 49/2 bağlamında bir haksız fiil olarak kabul edilmelidir. Sözleşme yapmaktan kaçınma haksız fiil şartlarını taşıyorsa tazminat borcunu ortaya çıkarmaktadır.²³

Bu görüşte, bir kişiye zarar vermek niyetiyle o kişiyle sözleşme kurulmaması 49/2'ye göre haksız fiil niteliğindedir.²⁴ Zira maddeye göre "*Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür*" denilmektedir. Fakat burada talep edenin zararını, sözleşme yapmaktan kaçınmanın kusurunu belirleme olanağı oldukça zayıftır.

d. Dürüstlük Kuralına Dayandırılan Görüş

Bu görüşte tekel niteliğindeki veya kamuya hizmet arz eden işletmelerin, kendilerine yapılan öneriyi kabul zorunluluğu dürüstlük kuralına dayanmaktadır.²⁵ Sözleşme yapma zorunluluğu doğduğu için artık karşı taraf için hizmeti sunmak veya malı satmak bir borç haline gelmiş olmaktadır. Aksi durum hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmektedir.²⁶ Bu sebeple TBK m. 112'ye göre talepte bulunulması mümkündür. Söz konusu maddeye göre "*Borç hiç veya*

²¹ VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 164.

²² ATASOY, s. 104; ÇELİK, s. 83; OĞUZMAN / ÖZ, s. 193; ŞAHİN, s. 40; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 163.

²³ ERMAN, a.g.e., s. 608.

²⁴ BAŞ SÜZEL, "Tüketici Hukukunda Sözleşme Kurma Zorunluluğu", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2018, C. 13, S. 167, s. 11.

²⁵ ATASOY, s. 103; ÇELİK, s. 90; ŞAHİN, s. 43.

²⁶ ŞAHİN, s. 43.

*gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun ispatlanamayacağı-
nı ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.”*
Açık hüküm bulunmayan hallerde sözleşme yapma zorunluluğunu dürüstlük ku-
ralına dayandıran görüş kanımızca daha isabetlidir.²⁷

3. Kanun Hükmünden Kaynaklanan Sözleşme Yapma Zorunluluğu

Sözleşme yapma zorunluluğunun açık kanun hükmünden kaynaklanması da mümkündür. Hukukumuzda çok fazla bulunmamaktadır. Buna örnek olarak 4925 sayılı Kanun m. 5/6 gösterilebilir. Buna göre *“Taşımacılar, taşıma hizmetlerini kabul edilebilir bir neden olmaksızın veya zorunlu haller dışında yapmaktan kaçınmazlar ve taşıma hizmetinden herkesin her zaman yararlanmasını sağlamak zorundadırlar.”* Bir diğer zorunluluk da çalışmanın konusunu oluşturan ve sözleşme yapma zorunluluğunun tipik bir örneği olan TKHK m. 6’dır.²⁸

III. TKHK m. 6 uyarınca sözleşme yapma zorunluluğu

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 6 sözleşme özgürlüğü ilkesine bir sınırlama getirmektedir. Maddeye göre belli şartlar altında tüketiciyle sözleşme yapmak zorunlu hale getirilmiştir. Bununla beraber sözleşme özgürlüğünün bir boyutu olan sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğü de aynı maddede sınırlandırılmıştır.²⁹

6502 s. TKHK “Satıştan kaçınma” başlıklı m. 6

“(1) Vitrinde, rafta, elektronik ortamda veya açıkça görülebilir herhangi bir yerde teşhir edilen malın satılık olmadığı belirtilen bir ibareye yer verilmedikçe satışından kaçınılamaz.

(2) Hizmet sağlamaktan haklı bir sebep olmaksızın kaçınılamaz.

(3) Ticari veya mesleki amaçlarla hareket edenler; aksine bir teamül, ticari örf veya adet ya da haklı bir sebep yoksa; bir mal veya hizmetin satışını o mal veya hizmetin, kendisi tarafından belirlenen miktar, sayı, ebat gibi koşullara ya da başka bir mal veya hizmetin satın alınması şartına bağlayamaz.

(4) Bakanlık ve belediyeler, bu madde hükümlerinin uygulanması ve izlenmesine ilişkin işleri yürütmekle görevlidir.”

²⁷ Aynı yönde bkz. OĞUZMAN / ÖZ, s. 191; ŞAHİN, s. 44; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 165.

²⁸ OĞUZMAN / ÖZ, s. 191.

²⁹ BAŞ SÜZEL, s. 14.

A. Mala İlişkin Zorunluluk

TKHK m. 6/1'e göre "Vitrinde, rafta, elektronik ortamda veya açıkça görülebilir herhangi bir yerde teşhir edilen malın satılık olmadığı belirtilen bir ibareye yer verilmedikçe satışından kaçınılamaz."

Satıcı vitrinde, rafta, elektronik ortamda veya açıkça görülebilir bir yerde teşhir ettiği malla ilgili kendisine öneride bulunulması halinde kabul beyanında bulunmak zorundadır. Vitrinde sergilenen mala ilişkin birden fazla tüketicinin talebi olması durumunda ne olacaktır? Kural olarak öneren önerisiyle bağlıdır. Önerenin, önerisiyle bağlı olduğu süre boyunca muhatap tek taraflı kabul beyanı ile sözleşmeyi kurma konusunda yetkilidir.³⁰ Fakat burada bir yetkiden bahsetmek söz konusu değildir. Zira tüketicinin önerisiyle karşılaşan satıcı kabul konusunda yetkili değildir. Söz konusu öneriyi kabul etmekle yükümlüdür. Aslında tüketicinin önerisiyle geri dönülemez bir yola girilerek satıcının zorunlu kabul beyanı ile devam etmekte ve sözleşmenin kurulmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu sebeple birden fazla tüketicinin aynı malı talep etmesi halinde bunlardan önerisi önce olanla satıcı sözleşme yapmak durumunda kalacaktır.

Satıcı kendisine öneride bulunulmadan önce, malın satılık olmadığını belli eden bir ibare ile malın satışından kaçınılabilir. Şayet satıcı bir malı teşhir etmiş ve satılık olmadığına dair bir ibare de buldurmamışsa, artık malın satılık olmadığına ilişkin bir iddiada bulunamaz; bunun aksini ispat edemez.³¹ TKHK m. 6 bu hususta eski kanunun aksine daha geniş bir imkan sağlamıştır. 4077 sayılı Tüketicici Kanunu m. 5'e göre "Üzerinde "numunedir" veya "satılık değildir" ibaresi bulunmayan bir malın; ticari bir kuruluşun vitrininde, rafında veya açıkça görülebilir herhangi bir yerinde teşhir edilmesi halinde satıcı bu malların satışından kaçınmaz." Yeni Kanun malın satılık olmadığını belirten bir ibare demek suretiyle kapsamı genişletmiştir.³²

Satıcının sözleşme yapma zorunluluğunun gündeme gelmemesi için malın satılık olmadığını bir şekilde belli etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte söz konusu mağazada hiçbir surette satılmayan, dekor amaçlı olduğu aşikâr olan yahut satılık olmadığı açıkça anlaşılan mallar için böyle bir zorunluluk yoktur. Örneğin

³⁰ EREN, s. 251.

³¹ ASLAN, İ. Yılmaz, *Tüketicici Hukuku Dersleri, (Tüketicici Dersleri)*, Eylül 2016, Bursa, s. 51; AYDOĞDU, s. 108; KARAKOCALI, Ahmet / KURŞUN, Ali Suphi, *Tüketicici Hukuku (6502 Sayılı Kanun ve İlgili Yönetmeliklere Göre)*, Eylül 2015, İstanbul, s. 46; ÖZEL, Çağlar, (Ed. Hakan TOKBAŞ / Özlem TÜZÜNER), *Milli Şerh 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi, (Şerh)*, Aristo Yayınevi, İstanbul Ekim 2016, s. 169.

³² İNAL, Tamer, *Tüketicici Hukuku*, B. 3, 2014, s. 497; ŞAHİN, Turan / KIZIR, Mahmut, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Genel Esaslar, Haksız Şartlar ile Ayıplı Mal ve Hizmetler Konusunda Getirdiği Yenilik ve Değişiklikler", *Terazi Hukuk Dergisi*, Y. 2014, C. 9, S. 89, s. 72; EREN, s. 249; ÖZEL, Şerh, s. 169.

bir ayakkabı mağazasında tezgâhın arkasında asılı duran ceket için durum böyledir. Burada ceketin satılık olmadığı aşikârdır. Bu sebeple ceket için sözleşme yapma zorunluluğu yoktur.

1. Teşhir Edilmeyen Mala İlişkin Durum: Stok Problemi

Doktrinde bir görüşe göre satıcı çeşit borcuna konu bir malı teşhir ediyorsa, tüketiciyle sözleşme yapmak zorundadır.³³ Böyle bir durumda satıcı tüketicinin dürüstlük kuralına uygun talebini reddedemez. Bu talebi, tüketici talep ettiği anda karşılayamayan satıcı çeşit borcuna konu malı temin ederek tüketiciye teslim etmelidir. Bu görüşe dayanak olarak “cins telef olmaz (genus non perit)” ilkesi ileri sürülmektedir.

Acaba satıcının teşhir edilen malın diğer bedenlerinden bulundurma zorunluluğu var mıdır? Cins telef olmaz ilkesine dayandırılan görüşe göre satıcı teşhir ettiği malın diğer bedenlerinden de bulundurmaya zorundadır. Tüketicinin talep ettiği beden veya numara yoksa da satıcı tüketicinin talep ettiği beden veya numarayı temin ederek tüketiciye teslim etmek zorundadır. Böylelikle satıcının malın tükendiği ya da malı satmayacağına ilişkin bahanelerinin önüne geçilmiş olmaktadır.³⁴ BAŞ SÜZEL’e göre³⁵ ise ortalama bir tüketicinin, teşhir edilen maldan kendisine uyacak bedenini tahmin etmesi gerekir. Satıcının teşhir ettiği malın her bedeninden, her an uygun sayıda bulundurması beklenemez.

Bu noktada düzenlemenin amacına bakmak gerekir. Düzenlemenin amacı, satıcının çekici ve cazip malları sergileyerek tüketiciyi mağazaya çekmesi ve ona başka ürünler satmaya çalışmasının önüne geçmektir. Yani kısaca tüketicinin aldatılmasını engellemektir. Bu nedenle satıcı dürüstlük kuralları gereğince sergilediği malı stoktan temin ederek tüketiciyle sözleşme yapmalıdır.³⁶

2. Mal Satışından Kaçınma Yasağına Aykırı Davranışın Yaptırımı

Tüketicinin böyle bir durumda aynen ifa davası açması mümkündür.³⁷ Bununla beraber hâkimin kararının satıcının irade beyanı yerine geçip geçmeyeceği tartışmalıdır.³⁸ Hâkimin bu davada ön sorun olarak sözleşme yapma zorunluluğunun olup olmadığını incelemesi gerekir. Hâkim daha sonra satıcıyı malı teslim etmesi bakımından da hüküm kurar. Her ne kadar hâkim sözleşmenin kurulmuş

³³ ÖZEL, *Şerh*, s. 171; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 170.

³⁴ ÖZEL, *Çağlar, Tüketicinin Korunması Hukuku, (Tüketici)*, B. 4, 2018, s. 81.

³⁵ BAŞ SÜZEL, a.g.e., s. 17.

³⁶ ÖZEL, *Şerh*, s. 171.

³⁷ ÖZEL, *Şerh*, s. 172.

³⁸ Hâkim kararının satıcının iradesi yerine geçmeyeceğine ilişkin, ÖZEL, *Şerh*, s. 172; Aksi yönde, OĞUZMAN / ÖZ, s. 192.

olduğuna hükmetse de tüketici sözleşmenin geç kurulmuş olmasından dolayı bir zarara uğramışsa bunun tazminini de talep edebilir.³⁹

B. Hizmet Sağlamaya İlişkin Zorunluluk

TKHK m. 6/2'ye göre “Hizmet sağlamaktan haklı bir sebep olmaksızın kaçınılamaz.” Burada eski düzenlemenin aksine, “hizmet satışı” kavramı değil, “hizmet sağlama” kavramı kullanılmıştır. Her ne kadar böyle olsa da kanun koyucunun hizmet sağlama ifadesiyle neyi kastettiği tam manasıyla anlaşılammaktadır.⁴⁰ TKHK “Tanımlar” başlıklı m. 3'e göre hizmet “Bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusunu ifade eder” olarak tanımlanmıştır. Bu gerekçe ile “hizmet sağlama” terimiyle taraflardan birinin tüketici olduğu, mal satışını konu edinmeyen neredeyse tüm hukuki işlemler kastedilmektedir.

Birinci fıkradan farklı olarak hizmetin kamuya arz edilmiş olması (yani bir nevi teşhir edilmesi) konusundan bahsedilmemektedir. Bu hususta farklı görüşler vardır.

Bir görüşe göre⁴¹ hizmet sağlamaktan kaçınma yasağının söz konusu olabilmesi için hizmetin kamuya arz edilmiş olması, yani teşhir edilmesi gibi bir şart aranmaz. Zira hizmetin teşhir edilmesi malın teşhir edilmesi kadar kolay değildir. Her şey bir tarafa bu görüşe göre, kanunun açık bir hükmü mevcuttur. Şayet kanun koyucu istese idi hizmetin de kamuya arz edilmesi gerektiğini düzenlemesi gerekirdi.

BAŞ SÜZEL'e göre,⁴² her ne kadar lafzen maddede geçmese de durumun gereği hizmetin kamuya arz edilmesi gerekmektedir. Kamuya arz edilmekten kasıt hizmete ilişkin bir taahhüt, tarife, afiş vb. şeylerin sergilenmesi ve bunların kamuya arz edilmesidir. Bu şekilde bir arz sonucu tüketicide hizmet sağlayıcının o hizmeti sağlayacağına dair haklı bir beklenti meydana gelmektedir. Şayet bu şekilde kamuya arz edilen bir durum yoksa tüketicide haklı bir beklenti de oluşmayacağından hizmet sağlama zorunluluğu da söz konusu olmaz.

³⁹ ASLAN, *Tüketici Dersleri*, s. 51; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 183; Yargıtay HGK., 2003/693 Esas, 2003/740 Karar, 10.12.2003 Tarihli kararı, “Sözleşme yapma mecburiyeti, bazı kişi, kuruluş ve kurumların hukuk düzeninde hak sahibi sayılan kişilerin talebi üzerine bunlarla belirli bir sözleşmeyi yapma yükümlülüğünü ifade eder. Sözleşme yapma mecburiyetinin mevcut olduğu hallerde, sözleşmeyi yapmaktan kaçınma, hukuka aykırı bir davranış oluşturur. Böyle bir kaçınmaya karşı iki türlü yaptırım uygulanabilir. İstenilen sözleşmeyi yapmaktan kaçınan kişi, kuruluş ve kuruma karşı ya aynen ifa davası açılarak sözleşmenin yapılması sağlanır. Ya da onun aleyhine tazminat davası açılarak uğranılan zararın tazmini istenebilir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2003-693-k-2003-740-t-10-12-2003>, (E. T. 02.12.2020).

⁴⁰ ŞAHİN, s. 34.

⁴¹ ÖZEL, *Şerh*, s. 173; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 187.

⁴² BAŞ SÜZEL, a.g.e., s. 21.

Kanaatimizce ikinci görüş daha isabetlidir. Zira, mesela henüz hizmet vermeye başlamamış bir lokantaya girerek yiyecek bir şeyler isteyen tüketiciye hizmet sağlama zorunluluğundan bahsetmek hakkaniyet gereği mümkün değildir.

1. Haklı Sebep Kavramı

Maddede düzenlendiğine göre hizmet sağlamaktan kaçınabilmek için yegâne çözüm ortada bir haklı nedenin varlığının bulunmasıdır. Fakat ne kanunda ne de gerekçede “*haklı sebep*” kavramına ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Esasen böyle olması isabetli bir tutumdur. Zira bu tip kavramların içeriğinin sayılması çok fazla mümkün değildir. Ne kadar sayılırsa sayılsın mutlaka bazı şeylerin dışarda kalması mümkündür. Bu nedenle, haklı sebep kavramı sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği geniş yorumlanarak her somut olay için ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.⁴³

Haklı sebebe örnek olarak sık bir restorana şort ve terlikle girmek isteyen müşterinin alınmaması verilebilir. Zira burada kişiye özel bir durum olmayıp herkes tarafından kabul edilen objektif bir kriter vardır. Bununla birlikte siyah elbise giyenlerin restoran alınmaması haklı bir neden oluşturmaz. Tabi şu şekilde farklı bir durum olabilir: Şayet bahsedilen restoran siyah giyenler kulübü gibi siyah giyinmenin objektif bir kriter haline getirildiği bir yer ise artık burada da haklı nedenden bahsedilebilir.

2. Hizmet Sağlamadan Kaçınma Yasağına Aykırı Davranışın Yaptırımı

Hizmet sağlayanın hizmet sağlamadan kaçınması halinde tıpkı mal satışından kaçınmada olduğu gibi aynen ifa davası açılması mümkündür.⁴⁴ Aynen ifanın mümkün olmadığı hallerde ise tazminat talep edilmesi mümkündür.⁴⁵

C. Ağırlaştırıcı Koşul Öngörme Yasağı

TKHK m. 6/III’c göre “*Ticari veya mesleki amaçlarla hareket edenler; aksine bir teamül, ticari örf veya adet ya da haklı bir sebep yoksa; bir mal veya hizmetin satışını o mal veya hizmetin, kendisi tarafından belirlenen miktar, sayı, ebat gibi koşullara ya da başka bir mal veya hizmetin satın alınması şartına bağlayamaz.*”

Bu fıkrada iki hal düzenlenmektedir: Satıcı/sağlayıcının sözleşme konusuna ilişkin miktar, sayı ve ebat dayatması yasağı ile satış veya hizmet sağlama sözleşmeleriyle beraber ek yükümlülüklerin dayatılması yasağıdır. Bunlarla birlikte aşırı fiyat talep edilerek tüketicinin sözleşme yapmaktan caydırılması da bu fıkraya aykırılık teşkil eder.⁴⁶

⁴³ BAŞ SÜZEL, s. 21.

⁴⁴ OĞUZMAN / ÖZ, s. 192.

⁴⁵ ÖZEL, Şerh, s. 175.

⁴⁶ ASLAN, Tüketici Hukuku, s. 358.

1. Sözleşme Konusuna İlişkin Miktar, Sayı ve Ebat Dayatması

Düzenleme gereği aksine bir teamül, ticari örf veya adet ya da haklı neden olmadığı müddetçe, satıcı veya sağlayıcının, sattığı mal veya hizmeti miktar, sayı, ebat vb. koşullara bağlaması mümkün değildir.⁴⁷ Burada diğer fıkralardan farklı olarak satıcı/sağlayıcı sözleşme kurmaktan imtina etmemekte fakat tüketiciye birtakım şartlar ileri sürmektedir. Satıcı veya sağlayıcının bunu iki sebeple yapması söz konusu olabilir: Öncelikle sözleşmeyi kurmak istemediği için tüketiciyi caydırmaya çalışmak, ya da tüketicinin sözleşme yapma isteğinden faydalanarak ek bir menfaat elde etmeye çalışmak. Amacı tüketiciyi korumak olan tüketici hukukunun buna müsaade etmesi söz konusu olamaz. Bu sebeple TKHK m. 6/3 ile *“Ticari veya mesleki amaçlarla hareket edenler; aksine bir teamül, ticari örf veya adet ya da haklı bir sebep yoksa; bir mal veya hizmetin satışını o mal veya hizmetin, kendisi tarafından belirlenen miktar, sayı, ebat gibi koşullara ya da başka bir mal veya hizmetin satın alınması şartına bağlayamaz”* denilerek bu hususta bir düzenleme getirilmiştir.

Düzenlemede satışın bazı şartlara bağlanması yasaklanmıştır. Şöyle ki: *“Bu mal 10 kg’den az satılamaz”* denilirse miktar yasağı; *“Bu mal 10 adetten az satılamaz”* denilirse sayı yasağı; *“bu mal 20 metreden az satılamaz”* denilirse ebat yasağı; *“bu kitabı alırsanız şu defteri de almak zorundasınız”* denilirse de bir mal veya hizmetin satışını başka bir mal veya hizmetin satın alınması şartına bağlanması söz konusu olur.

Kural bu şekilde olmakla beraber bazen birden fazla alındığında malın daha ucuza temin edilmesi söz konusu olabilir. Satıcının kampanya yaptığı böyle durumlarda artık kanuna aykırılık olduğu söylenemez. Zira bu durum tüketicinin lehine bir durum meydana getirmektedir. Düzenlemenin maksadı tüketiciyi korumaktır. Burada da tüketicinin korunacağı bir durum olmayıp bilakis menfaatine bir durum söz konusudur.

2. Ek Yükümlülüklerin Dayatılması

Ek yükümlülükleri dayatma yasağı hem mal satışı hem de hizmet sağlama için söz konusudur. TKHK m. 6’nın diğer fıkralarıyla tüketiciyle sözleşme yapma zorunluluğu düzenlenmiş, üçüncü fıkrada ise tüketicinin yapmak istemediği sözleşmeyi birtakım aldatıcı fiillerle yapmaya zorlanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Doktrinde ek yükümlülüklerin dayatılması yasağına *“kelepçeleme yasağı”* da denilmektedir.⁴⁸ Burada bir malın satışının veya bir hizmetin sağlanmasının

⁴⁷ OĞUZMAN / ÖZ, s. 191; ÖZEL, *Tüketici*, s. 82.

⁴⁸ ATASOY, s. 94; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 193.

başka bir malın satışının veya hizmetin sağlanmasına bağlanması söz konusudur.⁴⁹ “Bir malın satılmasını ileride aynı malın satın alınması halinde yine kendisinden alınması koşuluna bağlamak; satılan bir bilgisayarın ileride özelliklerinin yükseltilmesini kendi firmasına ait parçaların satın alınmasına bağlamak⁵⁰ ek yükümlülük dayatılmasına örnek olarak gösterilebilir.

Dikkat edilmesi gereken konu “*başka mal/hizmet*” ifadesinden neyin anlaşılması gerektiğidir. Başka mal ve hizmet ifadesi için genel geçer bir tanım yapmak mümkün değildir. Bu kavramın tespiti dürüstlük kuralı çerçevesinde, ticari örf ve adetlere göre belirlenir. Mesela otomobille beraber navigasyon aleti satılması başka mal sayılabilir iken klima veya müzik çalar başka mal sayılmaz.

Bazı durumlarda sözleşmeye ağırlaştırıcı koşul konulması mümkündür. Eğer haklı bir sebep varsa veyahut bu hususta ticari teamül, örf ve adet varsa hizmet sağlanmaktan imtina edilebilir. Bu şekilde bir durum olmadığı halde yani ticari teamül, örf adet veya haklı sebep bulunmamasına rağmen ağırlaştırıcı koşullar dayatılmışsa bu koşullar kısmi hükümsüzlük yaptırımına tabi olur.

⁴⁹ **Yargıtay 3. HD., 2015/3264 Esas, 2015/8723 Karar, 14.05.2015 Tarihli kararı**, “Davacı ... Grup Giyim İnşaat Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti ile davalı A. M. aralarındaki kartlı sayacın mekanik sayacıyla değiştirilmesi davasına dair Ankara 4. Asliye Ticaret Mahkemesinden verilen 26.11.2013 günlü ve 2013/202 E.-2013/608 K. sayılı hükmün onanması hakkında dairece verilen 13.10.2014 günlü ve 2014/6076 E.-2014/13041 K. sayılı ilama karşı davalı vekili tarafından kararın düzeltilmesi istenilmiştir. ASKİ Tarifeler Yönetmeliğinin 12. maddesinde yeni abonelikler için mekanik veya kartlı sayaç kullanımı hususunda idareye taktir hakkı tanınmış ise de; idarenin bu taktir hakkı kullanırken objektif iyi niyet kurallarına uygun davranması gerekmesine, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun 5/3. maddesinde (6502 sayılı kanunun 6/3) “Aksine bir teamül, ticari örf veya âdet yoksa, satıcı bir mal veya hizmetin satışını o mal veya hizmetin kendisi tarafından belirlenen miktar, sayı veya ebat gibi koşullara ya da başka bir mal veya hizmetin satın alınmasına bağlı kılamaz. Diğer mal satışı ve hizmet sağlama sözleşmelerinde de bu hüküm uygulanır” amir hükmüne, ASKİ’nin tek tarafı olarak çıkardığı yönetmeliği gerekçe göstererek, ilihaki nitelikteki sözleşmeyle, kartlı (ön ödemeli) sayacı zorunlu tutmasının; Türk Borçlar Kanunu, 4077 ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki yasaların, lafzına, ruhuna, düzenleme amaçlarına ve temel tüketici hakları ile hukukun genel ilkelerine açıkça aykırılık teşkil etmesine ve Dairemizin; sayaç seçiminin (kartlı, ön ödemeli veya mekanik, faturalı, okumalı) aboneye bırakılması yönündeki gelişmiş ve kararlılık kazanmış uygulamasına göre; Düzeltilmesi istenilen Yargıtay ilamında açıklanan gerekçelere göre düzeltme dileğinde ileri sürülen sebepler HUMK’nun 440. maddesindeki yazılı hâllerden hiç birisine uymadığından vaki düzeltme isteğinin REDDİNE ve 248.00 TL para cezası ile 57.60 TL karar düzeltme harcının karar düzeltme isteyen davalıdan alınarak hazineye gelir kaydedilmesine, 14/05/2015 gününde oybirliğiyle karar verildi.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2015-3264-k-2015-8723-t-14-5-2015>, (E.T. 02.12.2020); **Yargıtay, 13. HD., 2009/15721 Esas, 2010/6764 Karar, 13.05.2010 Tarihli kararı**, “Teknik olarak telefon aboneliğinden bağımsız olarak ADSL internet bağlantısının yapılabileceğini kabul etmek gerekir. Kanunda, aksine bir teamül, ticari örf veya adet yoksa, satıcının bir mal veya hizmetin satışını o mal veya hizmetin kendisi tarafından belirlenen miktar, sayı veya ebat gibi koşullara ya da başka bir mal veya hizmetin satın alınmasına bağlı kılamayacağı hüküm altına alınmıştır.”, **ÖZEL, Şerh**, s. 177.

⁵⁰ **ÖZEL, Şerh**, s. 176.

D. İdari Para Cezası

TKHK m. 6/4'e göre "Bakanlık ve belediyeler, bu madde hükümlerinin uygulanması ve izlenmesine ilişkin işleri yürütmekle görevlidir."

Madde 6'ya aykırı bir davranış halinde tüketici, aynen ifa, tazminat davası açabileceği gibi TKHK m. 77/1 uyarınca idari para cezası yolunu işletebilir. Bu miktar 2020 yılı için 415 lira olarak belirlenmiştir.⁵¹ Kanaatimizce bu miktarın satıcının sözleşme yapma zorunluluğunu sağlamak bakımından caydırıcı bir miktar değildir.

E. Tüketici Açısından Sözleşme Yapma Zorunluluğunun Ulaşılabilirliği

TKHK amaç başlıklı madde 1'e göre "Bu Kanunun amacı; kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirme ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir." Yani Tüketici Hukuku'nun amacının tüketiciyi korumak, tüketici işlemlerinden doğabilecek zararları önlemek, bu zararların tazminini sağlamak, bilinçli tüketici oluşturmak olduğu ifade edilebilir.⁵²

Tüketiciyi koruyucu hükümler ihdas etmek kadar tüketicinin bu hükümlerin sağladığı yahut sağlayacağı korumaya ulaşması kolay olmalıdır. Tüketici başına gelen olayla ilgili olarak hakları olduğunun farkında olmalı; bu hakları kolay bir şekilde kullanabilmelidir. Aksi takdirde tam anlamıyla tüketicinin korunduğundan bahsetmek söz konusu değildir.

Selçuklu-Osmanlı dönemlerinde tüketiciyi korumak bakımından etkili olan; tüketiciyi koruma görevini üstlenen bir teşkilat olan Ahilik Teşkilatı tüketicinin, aktif olarak korunmasını sağlamıştır.⁵³ Ahilik teşkilatının ekonomik hayatta düzenin tesisi ve bu bağlamda tüketiciyi koruması güzel ahlak ve sosyal adalet ilkeleri üzerine bina edilmiştir.⁵⁴

⁵¹ 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 77'nci Maddesine Göre 2020 Yılında Uygulanacak Olan İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231-23.htm>, (E.T. 07.12.2020).

⁵² TÜZÜNER, Özlem, (Ed. Hakan TOKBAŞ / Özlem TÜZÜNER), *Milli Şerh 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul Ekim 2016, s. 5.

⁵³ GÜNDÜZ, Ali Yılmaz / KAYA, Mehmet / AYDEMİR, Cahit, "Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y. 2012, C. 14, S. 2, s. 48; MAHIROĞULLARI, Adnan, "Selçuklu/Osmanlı Döneminde Kurumsal Bir Yapı: Ahilik/Gedik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik İşlevleri", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Y. 2008, S. 54, s. 149.

⁵⁴ GÖK, Gülden, "Ahilikte Tüketicinin Korunması", Kesit Akademi Dergisi, Y. 2018, C. 4, S. 13, s. 317.

Ahi Teşkilatı fiyatların adil şekilde belirlenmesi,⁵⁵ ürün ve hizmetlerin hatasızlığının sağlanması, tüketicinin korunması gibi işlevleri yerine getirmektedir. Bu kapsamda tüketici hatalı veya hileli bir mal almışsa teşkilatın kontrol mekanizmalarıyla doğrudan iletişime geçebilmektedir. Mekanizmanın bizzat tüketici tarafından harekete geçirilmesiyle beraber ilgili merci satıcıyı uarmakta; tüketicinin zararı söz konusu ise tazmin ettirilmekte; satıcının uyarılması sonuç getirmemişse satıcıya “ihraç” cezası verilebilmektedir.⁵⁶ Aynı şekilde bozuk, hatalı mal üretilip bunları satan, kuralları bozan, tüketiciyi aldatan satıcıya çok ağır cezalar verilerek, satıcı “yolsuz” ilan edilmektedir. Bu durum o satıcının mesleği bırakmasıyla dahi sonuçlanabilmektedir.⁵⁷ Ahi Teşkilatı kurmuş olduğu sistemle esnaf ve sanatkarların (satıcı ve sağlayıcı olarak düşünebiliriz) meslek ahlakına aykırı davranıp davranmadıklarını kontrol altında tutmuştur.⁵⁸ Satın aldığı üründe aldatılan tüketicinin Ahilik Teşkilatının en üst mercilerine kadar şikayet hakkı bulunmaktadır.⁵⁹ Bu hususu geniş yorumlayarak, bir satın alma işleminin öncesini de kapsayacak şekilde satış sürecinin tamamı için değerlendirmek mümkündür. Yani tüketici sözleşme öncesi bakımından da güvence altına alınmaktadır.

Görüldüğü üzere Türk Tüketici Hukuku'nun geçmişte eskilere dayanmaktadır. Tüketicinin korunması için çeşitli düzenlemeler yapılmış,⁶⁰ ağır yaptırımlarla da bu koruma sağlanmaya çalışılmıştır.

Ahilik teşkilatının kurduğu sistemde tüketici hakkının tesisi için en üste mercilere kadar başvurabilmiştir. Tüketici hukukunda düzenleme yapmak kadar bu düzenleme konusunda tüketicinin bilinçlendirilmesi, düzenlemenin uygulanabilirliği ve düzenlemelere aykırı davranışların yaptırımının caydırıcılığı da önem arz etmektedir. Ahilik Teşkilatı ve uygulamaları günümüz tüketici hukuku için örnek teşkil etmelidir.

TKHK m. 6'ya aykırı olarak hareket edilmesi halinde uygulanacak yaptırım, yine aynı kanununun 77'nci maddesinde belirtilmiştir: Madde 6'ya aykırılık halinde 200 Türk Lirası idarî para cezası uygulanır. Kanaatimce bu yaptırımın caydırıcılık unsurunu barındırdığı söylenemez.

Satıcının madde 6'da sayılan durumlarda mal ve hizmet sağlamaktan kaçınması mümkün değildir. Kaçınması durumunda aynen ifa davası açılabileceği kabul

⁵⁵ GÜNDÜZ / KAYA / AYDEMİR, s. 47.

⁵⁶ MAHİROĞULLARI, s. 150.

⁵⁷ GÖK, s. 317.

⁵⁸ MAHİROĞULLARI, s. 150, 151.

⁵⁹ GÜNDÜZ / KAYA / AYDEMİR, s. 48.

⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZDEMİR, Recep, “Tarihte Tüketici Haklarına Yönelik Yapılan İlk Kanun: ‘Kanunnâme-i İhtisab-ı Bursa’”, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 2017, S. 4, s. 1-16.

edilmiş olsa dahi tüketicinin tam anlamıyla korunduğu söylenemez. Zira bir tüketici genel olarak satıcının bir malı satmaktan kaçınması halinde mahkemeye gidip, dava açıp, malın aynen ifasını talep etmesi pek karşılaşılabileceğimiz bir durum değildir. Bu husus ortalama tüketici davranışının dışındadır. Böyle bir durumda genellikle tüketici (birçok hukukçu da yüksek ihtimalle böyle davranacaktır) satıcının bu tutumuyla mücadeleye girişmeyecek, söz konusu yeri terk edecek ve malı başka yerden alacaktır. Hakeza hizmet sağlama zorunluluğu için de aynı durum meydana gelecektir. Tüketici teorik olarak korunduğu kadar aktif olarak da korunmalıdır.

TKHK m. 6/4 ile tüketicinin aktif olarak korunmasıyla ilgili görev bakanlığa ve belediyelere verilmiştir. Buna göre "*Bakanlık ve belediyeler; bu madde hükümlerinin uygulanması ve izlenmesine ilişkin işleri yürütmekle görevlidir.*" Bu bakımdan özellikle belediyeler tüketicinin aktif olarak korunmasında daha yoğun olarak yer almalıdır. Zira tüketicinin belediyelerle iletişime geçmesi yargı organlarıyla iletişime geçmesinden daha kolay olmaktadır.

11.04.2007 Tarihli, 26490 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Belediye Zabıta Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinde belediye zabıtasının görevleri sayılmıştır. Buna göre belediye zabıtası beldenin düzenini belde halkının huzurunu sağlamakla yükümlüdür. TKHK m. 6 bağlamında aldatılmamak ve satıcı/sağlayıcı tarafından zor durumda bırakılmama durumlarının tesisi genel olarak belediye zabıtasının görevine girdiği söylenebilir.

Belediye Zabıta Yönetmeliği 10'uncu madde, 1'inci fıkra, a bendi, 12'nci alt bent düzenlemesine göre "*23/2/1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde etiketsiz mal, ayıplı mal ve hizmetler; satıştan kaçınma, taksitli ve kampanyalı satışlar ve denetim konularında belediyelere verilen görevleri yerine getirmek.*" Yönetmelik uyarınca belediye zabıtası 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 6'ncı maddesinde düzenlenen satıştan kaçınma hali için görevlendirilmiştir.⁶¹

Tüketicinin satıştan kaçınma hali durumunda hakkının tesisi için, yönetmeliğin de açık düzenlemesi kapsamında, belediye zabıtalarnın aktif olarak görev alması hükmün uygulanabilirliğini ve ulaşılabilirliğini artıracaktır. Bu bakımdan belediyelerce zabıta ve tüketici m. 6 konusunda bilgilendirilerek, zabıta bu hususta özel olarak görevlendirilerek, tüketicinin kolayca ulaşması için bir ihbar hattı oluşturularak bahsi geçen uygulama sorununa çözüm bulunmuş olunacağı kanaatindeyim. Bunlara ilaveten idarî para cezasının artırılarak caydırıcılık özelliği kazandırılması da elzem bir durumdur.

⁶¹ 6502 Sayılı TKHK m. 86'ya göre "*23/2/1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Diğer mevzuatta Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna atıflar bu Kanuna yapılmış sayılır.*"

IV. Sonuç

Satıcı vitrinde, rafta, elektronik ortamda veya açıkça görülebilir bir yerde teşhir ettiği malla ilgili kendisine öneride bulunulması halinde kabul beyanında bulunmak zorundadır. Şayet satıcı bir malı teşhir etmiş ve satılık olmadığına dair bir ibare de bulundurmamışsa, artık malın satılık olmadığına ilişkin bir iddiada bulunamaz; bunun aksini ispat edemez.

TKHK m. 6/II'ye göre "*Hizmet sağlamakdan haklı bir sebep olmaksızın kaçınılamaz.*" Burada eski düzenlemenin aksine, "*hizmet satışı*" kavramı değil, "*hizmet sağlama*" kavramı kullanılmıştır. Birinci fıkradan farklı olarak ikinci fıkrada hizmetin kamuya arz edilmiş olması (yani bir nevi teşhir edilmesi) konusundan bahsedilmemektedir. Fakat her ne kadar lafzen maddede geçmese de durumun gereği hizmetin kamuya arz edilmesi gerekmektedir.

Aksine bir teamül, ticari örf veya adet ya da haklı neden olmadığı müddetçe, satıcı sağlayıcı miktar, sayı, ebat vb. koşullara bağlayamaz. Burada diğer fıkralardan farklı olarak satıcı/sağlayıcı sözleşme kurmaktan imtina etmemektedir. Fakat tüketiciye birtakım şartlar ileri sürmektedir. Tüketicinin menfaatine olmadığı sürece bu şekildeki şartların kabulü mümkün değildir.

Madde 6'ya aykırı bir davranış halinde tüketici, aynen ifa, tazminat davası açabileceği gibi TKHK m. 77/1 uyarınca idari para cezası yolunu işletebilir.

Genel olarak Ahilik Teşkilatının yıllar önce ahlak ve sosyal adalet ilkele-ri temelinde oluşturduğu koruma sisteminin yeniden tesis edilmesi; özel olarak ise tüketicinin madde 6'nın getirdiği haklara rahatlıkla ulaşabilmesi maksadıyla belediyeler aktif görev almalıdır. Nitekim TKHK m. 6/4 ile kendisine bu görevi yüklemektedir. Bu kapsamda Belediye Zabıta Yönetmeliği m. 10/1/a/12 uyarınca bu görevini zabıta aracılığıyla yerine getirmesi mümkündür. Kurulacak bir ihbar hattıyla da tüketicinin, hızlı ve kolay bir çözüme kavuşturulması mümkündür.

Kaynakça

- AKINCI, Şahin, *Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler*, Konya-Ekim 2017.
- AKKURT, Sinan Sami / ERDOĞAN, Kemal / TOKAT, Hüseyin, *Borçlar Hukuku*, B. 2, 2019.
- ANTALYA, Osman Gökhan, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler Cilt: V/1, 1, B. 2*, 2019.
- ASLAN, İ. Yılmaz, *6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku*, Bursa 2015. (*Tüketici Hukuku*).
- ASLAN, İ. Yılmaz, *Tüketici Hukuku Dersleri*, Bursa 2016. (*Tüketici Dersleri*).
- ASLAN, Mehmet, "Tüketicilerle Yapılan Abonelik Sözleşmelerinin Sözleşme Özgürlüğü İlkesi Bakımından İncelenmesi", *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2020, C. 6, S. 1, s. 159-182.
- ATASOY, Kemal, "Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Kamu Düzeni Gereğiyle Sınırlanması", *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Ocak 2020.
- ATEŞ, Derya, "Sözleşme Özgürlüğü Yönünden Dürüstlük Kuralları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2007, C. 20, S. 72, s. 75-93.
- AYDOĞDU, Murat, *Tüketici Hukuku Dersleri*, Ankara 2015.
- AYRANCI, Hasan, "Sözleşme Kurma Zorunluluğu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2003, C. 52, S. 3, s. 229-252.
- BAŞ SÜZEL, Ece, "Tüketici Hukukunda Sözleşme Kurma Zorunluluğu", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2018, C. 13, S. 167, s. 9-37.
- ÇELİK, Fatma, *Medeni Hukukta ve Rekabet Hukukunda Sözleşme Yapma Zorunluluğu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- ERCOŞKUN ŞENOL, Kübra, "Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Y. 2016, C. 74, S. 2, s. 709-737.
- EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2015.
- ERMAN, Hasan, "Borçlar Hukukunda Akit Serbestisi ve Genel Olarak Sınırlamaları", *Journal of Istanbul University Law Faculty*, Y. 2011, C. 38, S. 1-4, s. 601-620.
- FIRAT ŞİMŞEK, Ayşe, *Genel İşlem Şartlarında Şeffaflık İlkesi*, Dokuz Eylül Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Programı Doktora Tezi, 2011.
- GÖK, Gülden, "Ahilikte Tüketicinin Korunması", *Kesit Akademi Dergisi*, Y. 2018, C. 4, S. 13, s. 313-321.
- GÜNDÜZ, Ali Yılmaz / KAYA, Mehmet / AYDEMİR, Cahit, "Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y. 2012, C. 14, S. 2, s. 37-54.

- HAJI**, Khalid Hikmat Haji, *Türk ve Irak Hukukunda Sözleşme Serbestisi İlkesi ve Sınırları*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk, Isparta 2018.
- HATEMİ**, Hüseyin / **GÖKYAYLA**, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, İstanbul 2015.
- İNAL**, Tamer, *Tüketici Hukuku*, B. 3, 2014.
- KARAKOCALI**, Ahmet / **KURŞUN**, Ali Suphi, *Tüketici Hukuku (6502 Sayılı Kanun ve İlgili Yönetmeliklere Göre)*, İstanbul 2015.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2016.
- KORKMAZ**, Fırat, “Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Bir İstisnası Olarak Önsözleşme”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 1, S. 2, s. 281-296.
- MAHİROĞULLARI**, Adnan, “Selçuklu/Osmanlı Döneminde Kurumsal Bir Yapı: Ahilik/Gedik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik İşlevleri”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Y. 2008, S. 54, s. 139-154.
- OĞUZMAN**, M. Kemal / **ÖZ**, M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*, Vedat Kitapçılık, B. 12, İstanbul 2014.
- ÖRS**, Mehmet Nuri, *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Emredici Hükümlere Aykırılık*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.
- ÖZDEMİR**, Recep, “Tarihte Tüketici Haklarına Yönelik Yapılan İlk Kanun: ‘Kanunnâme-i İhtisab-ı Bursa’”, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 2017, S. 4, s. 1-16.
- ÖZEL**, Çağlar, (Ed. Hakan TOKBAŞ / Özlem TÜZÜNER), *Milli Şerh 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul Ekim 2016. (Şerh)
- ÖZEL**, Çağlar, *Tüketicinin Korunması Hukuku*, B. 4, 2018. (Tüketici)
- ÖZSÖKER**, Gökberk, “Türk Borçlar Kanunu’nun Emredici Hükümlerinin Sözleşme Özgürlüğü Kapsamında Değerlendirilmesi”, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 4, S. 1, s. 59-78.
- ŞAHİN**, İrfan, *Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Özgürlüğünün Sınırları*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.
- ŞAHİN**, Turan / **KİZİR**, Mahmut, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Genel Esaslar, Haksız Şartlar ile Ayıplı Mal ve Hizmetler Konusunda Getirdiği Yenilik ve Değişiklikler”, Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2014, C. 9, S. 89, s. 68-78.
- TEKİNAY**, Selahattin Sulhi / **AKMAN**, Sermet / **BURCUOĞLU**, Haluk / **ALTOP**, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 1993.
- TERCIER**, Pierre / **PICHONNAZ**, Pascal / **DEVELİOĞLU**, H. Murat, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul-Mart 2016.

- TÜRK**, Ersin, *İfa ile Geçerlilik Kazanan Sözleşmeler*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.
- TÜZÜNER**, Özlem, (Ed. Hakan TOKBAŞ / Özlem TÜZÜNER), *Milli Şerh 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul Ekim 2016.
- VARDAR HAMAMCIOĞLU**, Gülşah, "Tüketici Hukuku'nda Sözleşme Yapma Zorunluluğu ve Uygulaması", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2015, C. 12, S. 2, s. 157-200.
- VON TUHR**, Andreas, (Çev. Cevat Edege), *Borçlar Hukuk 1-2*, Ankara 1983.
- YILDIZ**, Seda, "Sözleşme Özgürlüğü Kavramı ve Bu Kavramın Kredi Hayat Sigortaları ile İlişkisi", *Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2017, C. 4, S. 8, s. 237-264.

